

واژگان سلامت اداری

در این بخش از مطالب آموزشی پایگاه جایزه مدیریت سلامت اداری، به تعریف برخی از واژگان و مصطلحات رایج در ادبیات سلامت اداری و مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری پرداخته و برخی از مصادیق آنرا بیان خواهیم نمود شخصی چون سلسه مراتب اختیار و نظام مقرارت است .

فساد : Corruption

فسق و فجور، به ستم گرفتن مال کسی. فساد در قانون هرگونه فعل یا ترک فعلی است که توسط هر شخص حقیقی یا حقوقی به صورت فردی، جمعی یا سازمانی که عمداً و باهدف کسب هرگونه منفعت یا امتیاز مستقیم یا غیرمستقیم برای خود یا دیگری، با نقض قوانین و مقررات کشوری انجام پذیرد یا ضرر و زیانی را به اموال، منافع، منابع یا سلامت و امنیت عمومی و یا جمعی از مردم وارد نماید.

تخلف اداری : Abuse of office

هرگونه اعمال، رفتار و گفتاری که حیثیت و موقعیت اداری کارمند را خدشه دار نموده و موجبات نقض حقوق اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی شود. تخلفات اداری، عبارت است از این که کارکنان یک سازمان در رده های شغلی و مسئولیتی مختلف، قوانین و مقررات، آیین نامه ها، گردش کارها، هنجارها و قواعد کاری و کارگاهی را به صورت کلی یا جزئی، عمدی یا غیرعمدی مراعات ننمایند.

رشوه (از مصادیق فساد اداری): Bribe

دادن مالی است به مأمور رسمی یا غیررسمی دولتی یا بلدی به منظور انجام کاری از کارهای اداری یا قضائی ولو اینکه آن کار مربوط به شغل گیرنده مال نباشد.

اختلاس (از مصادیق فساد اداری): Embezzlement

یعنی برداشت یا استفاده غیرمجاز هر چیز با ارزش سپرده شده بنا به موقعیت شغلی اعم از مادی، غیرمادی، منقول و غیرمنقول، ملموس و غیرملموس و اسناد و اوراق بهادار مبین حق یا منفعت یا نسبت به آن چیز و دارایی متعلق به مؤسسات و نهادها و واحدهای عمومی یا خصوصی.

تدلیس (از مصادیق فساد اداری): Fraud:

تدلیس در لغت پنهان کردن، پوشاندن عیب چیزی، فریب دادن، عوام‌فریبی، تبانی و باهم ساختن و سازش کردن و هم‌دست شدن برای اقدام به امری است.

کلاهبرداری (از مصادیق فساد اداری): Fraudulent:

عملیات متقلبانه، بردن مال غیر از راه متوسل شدن همراه با سوء نیت، انتخاب نام مجعول یا عنوان مجعول (کتبی یا شفاهی) که منتهی به تسلیم مالی به مجرم گردد، یعنی در سلسله علل تسلیم مال قرار گیرد.

تصرف غیر قانونی (از مصادیق فساد اداری):

چیزی را مالک شدن، دخالت در چیزی مقرون به دگرگونی، آن دسته از کارمندانی که وجوه، مکان یا چیز دیگری که در مالکیت دولت است در اختیار دارند، به قصد استفاده خود یا دیگری مورد استفاده قرار دهند ولو قصد تملیک یا تملک آن را نداشته باشند و طبق قانون مجاز به استفاده آن نباشند.

اعمال نفوذ (از مصادیق فساد اداری): Lobbying:

پارتی‌بازی، عدم اجرای برخی مقررات و آئین‌نامه‌های اداری برای برخی از افراد یا گروه‌های برگزیده جامعه.

پورسانت (از مصادیق فساد اداری): Commission:

در لغت به معنی درصد، میزان سود و حق دلالی می‌باشد، در اصطلاح حقوقی نیز دریافت پول، مال یا هر چیز با ارزش توسط مأمورین دولتی در راستای انجام معاملات دولتی به نفع خود یا شخص دیگر است.

اخاذی (از مصادیق فساد اداری): Extortion:

به گرفتن پول، مال، سند و ... از مردم به جبر و تهدید، تهدید به افشاء امر مکتوم برای گرفتن پول یا چیز دیگر اخاذی است.

اعمال و رفتار خلاف شئون شغلی یا اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

هر فعل یا ترک فعلی مغایر با شئون شغلی یا اداری.

نقض قوانین و مقررات مربوط (از مصادیق تخلفات اداری):

کارمند دولت با علم و عمد قوانین و مقررات مربوط به شغل خود را در مقام اجرا نادیده بگیرد.

ایجاد نارضایتی در ارباب رجوع (از مصادیق تخلفات اداری):

هرگاه کارمند دولت وظایف محوله خود را در ارتباط با ارباب رجوع انجام نداده و یا تعمداً در انجام این وظایف تعلل یا تأخیر نماید.

ایراد تهمت و افترا و هتک حیثیت

نسبت دادن دروغ و یا عمل مجرمانه‌ای را به شخص حقیقی، مبادرت به توهین و هتک حیثیت افراد.

تبعیض یا اعمال غرض‌ورزی یا روابط غیر اداری در اجرای قوانین (از مصادیق تخلفات اداری):

زمانی که کارمند دولت برای اجرای قوانین در ارتباط با اشخاص که حائز امتیازی برابر باشند، بدون دلیل موجه یکی را بر دیگری ترجیح دهد.

ترک خدمت در خلال ساعات موظف اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

در صورتی که کارمند دولت، در طول ساعات اداری بدون کسب مجوز و دلیل قانونی خدمت خود را ترک نماید متخلف محسوب شده و مشمول این بند قرار می‌گیرد.

تکرار در تأخیر ورود به محل خدمت یا تکرار خروج از آن بدون کسب مجوز (از مصادیق تخلفات اداری):

اگر کارمند دولت کلاً یا تأخیر در محل کار خود حاضر شده و در هنگام خروج نیز مکرراً تعجیل نماید متخلف محسوب می‌گردد.

تسامح در حفظ اموال و اسناد و وجوه دولتی، ایراد خسارات به اموال دولتی (از مصادیق تخلفات اداری):

چنانچه، اموال، اسناد، اوراق و وجوه دولتی که برحسب وظیفه به کارمند دولت سپرده شده باشند و کارمند در حفظ و نگهداری آنها مسامحه و سهل انگاری نماید متخلف محسوب می شود، هم چنین ورود خسارت عمدی یا سهوی از ناحیه کارمند به اموال دولتی نیز از مصادیق تخلف فوق است.

افشای اسرار و اسناد محرمانه اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

چنانچه کارمند دولت هر گونه اطلاعات و اسرار محرمانه اداری خود را مستقیم یا غیرمستقیم، عمدی یا سهوی افشا نماید و یا در اختیار اشخاص قرار دهد متخلف محسوب می شود.

ارتباط و تماس غیرمجاز با اتباع بیگانه (از مصادیق تخلفات اداری):

مراد مقنن از این بند، برقراری و ایجاد رابطه با اتباع کشورهای بیگانه به صورت مختلف از جمله مکاتبه ای، تلفنی، حضوری و ... است که قوانین و مقررات جاری کشور آن را منع کرده باشد.

سرپیچی از اجرای دستورهای مقام های بالاتر در حدود وظایف اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

چنانچه کارمند دولت نسبت به فرمان و دستور مقامات مافوق خود بی اعتنا بوده و از انجام آنها سر باز زند مشمول این بند از تخلفات اداری قرار می گیرد.

کم کاری یا سهل انگاری در انجام وظایف محول شده (از مصادیق تخلفات اداری):

اگر کارمند در انجام وظایف مسلم اداری خود مسامحه نماید به نحوی که موجب تضییع حقوق اشخاص گردد حتی اگر عمد و یا علم نسبت به موضوع نیز نداشته باشد مشمول تخلف این بند می گردد.

سهل انگاری روسا و مدیران در ندادن گزارش تخلفات کارمندان تحت امر (از مصادیق تخلفات اداری):

اگر مدیری تعمداً تخلف کارمند تحت امر خود را به مراجع ذیصلاح منعکس نکند مرتکب تخلف نقص قوانین و مقررات شده و اگر سهواً از انجام این کار سر باز زد تخلف او با بند فوق یعنی سهل انگاری در انجام وظایف تطبیق داده می شود.

ارائه گواهی یا گزارش خلاف واقع در امور اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

غالب صاحب نظران اعتقاد دارند که اگر کارمند دولت اوراق خلاف واقع را که قبلاً توسط دیگری تنظیم شده باشد به مرجع اداری ارائه نماید مشمول این بند قرار می گیرد.

تسلیم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آن را ندارد یا خودداری از تسلیم مدارک به اشخاصی که حق دریافت آن را دارند (از مصادیق تخلفات اداری):

چنانچه مأمور دولت، اوراق، مدارک، اسناد و ... که حسب وظیفه در اختیار اوست تحویل اشخاصی دهد که موجب قوانین و مقررات صالح به تحویل آن مدارک نیستند و یا برعکس از تحویل آن به اشخاصی که صالح به تحویل مدارک هستند خودداری نماید مرتکب تخلف شده است.

تعطیل خدمت در اوقات مقرر اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

وقوع این تخلف در زمانی است که کارمند دولت از انجام محوله استنکاف نموده و عملاً کار را تعطیل نماید.

اختفاء، نگهداری، حمل، توزیع و خرید و فروش مواد مخدر (از مصادیق تخلفات اداری):

مخفی کردن، نگهداری، حمل نمودن، توزیع و خرید و فروش هر گونه مواد افیونی که طبق قانون اصلاح قانون مبارزه با مواد مخدر به عنوان مواد مخدر تعریف شده مانند تریاک، هروئین، بنگ، چرس، ... تخلف اداری محسوب می شود.

استعمال یا اعتیاد به مواد مخدر (از مصادیق تخلفات اداری):

استفاده مواد مخدر به هر طریق (دود کردن، خوردن، تزریق کردن و ...) به صورت تفریحی و یا استفاده به صورت دائم و متداول توسط کارمند دولت تخلف محسوب می شود.

داشتن شغل دولتی دیگر به استثنای سمت‌های آموزشی و تحقیقاتی (از مصادیق تخلفات اداری):

طبق قانون هر فرد حق داشتن یک شغل دولتی دارد. بنابراین داشتن دو شغل دولتی تمام وقت که مستلزم داشتن پست‌های سازمانی، ردیف استخدامی و ... باشد تخلف محسوب می‌شود. البته به سبب شرایط خاص سمت‌های آموزشی و تحقیقاتی برای این دو سمت استثناء قائل شده است.

هر نوع استفاده غیرمجاز از شئون یا موقعیت شغلی و امکانات و اموال دولتی (از مصادیق تخلفات اداری):

اگر کارمند دولت از امکانات و وسایل و اموال دولتی که برحسب وظیفه در اختیار اوست و یا از موقعیت شغلی خود استفاده غیرمجاز نماید (یعنی غیر از مواردی که قوانین و مقررات مشخص نموده است)

جعل یا مخدوش نمودن و دست بردن در اسناد و اوراق رسمی یا دولتی (از مصادیق تخلفات اداری):

جعل مادی به معنی قلب حقیقت به وسیله یک عمل مادی در نوشته‌های رسمی یا عادی دولتی جعل مفادی به معنی قلب حقیقت در مضمون و ماهیت یک عمل حقوقی بدون اینکه با عمل مادی همراه باشد. همچنین هرگونه تغییر یا درج نوشته‌ای خلاف واقع در اسناد و اوراق رسمی مشمول دست بردن در اوراق و اسناد است.

غیبت غیرموجه به صورت متوالی یا متناوب (از مصادیق تخلفات اداری):

عدم حضور در محل خدمت بدون داشتن مجوز و یا دلیل سند موجه به صورت منقطع و یا متوالی تخلف محسوب می‌گردد.

سوءاستفاده از مقام و یا موقعیت اداری (از مصادیق تخلفات اداری):

هرگونه سوءاستفاده از مقام و موقعیت اداری کارمند دولت که موجبات تضییع حقوق معنوی یا مادی دولت یا سایر اشخاص را فراهم نماید تخلف محسوب می‌گردد.

توقیف، اختفاء، بازرسی یا باز کردن پاکت‌ها و محمولات پستی یا معدوم کردن آن‌ها و استراق سمع بدون مجوز قانونی (از مصادیق تخلفات اداری):

توقیف، مخفی کردن، باز نمودن، بررسی کردن، معدوم یا امحا کردن پاکت‌های پستی توسط کارمندان دولت تخلف محسوب می‌گردد. همچنین هر نوع استراق سمع بدون کسب مجوز کتبی از مقامات صلاحیت‌دار توسط کارمند دولت از مصادیق تخلف فوق است.

کارشکنی و شایعه‌پراکنی، وادار ساختن یا تحریک دیگران به کارشکنی یا کم‌کاری و ایراد خسارت به اموال دولتی و اعمال فشارهای فردی برای تحصیل مقاصد غیرقانونی (از مصادیق تخلفات اداری):

ارتکاب هرگونه اعمال، رفتار و حرکات توسط کارمند دولت به صورت مستقیم یا غیرمستقیم که موجبات کارشکنی، شایعه‌پراکنی و تحریک دیگران به کارشکنی و کم‌کاری در وظایف اداری را فراهم نماید تخلف محسوب می‌شود. همچنین هرگونه اعمالی که موجبات بروز خسارت به اموال دولتی برای تحصیل مقاصد غیرقانونی را فراهم کند به عنوان تخلف قلمداد می‌گردد.

شرکت در تحصن، اعتصاب و تظاهرات غیرقانونی یا تحریک به برپائی تحصن، اعتصاب و تظاهرات غیرقانونی و اعمال فشارهای گروهی برای تحصیل مقاصد غیرقانونی (از مصادیق تخلفات اداری):

شرکت در تحصن، اعتصاب و تظاهرات غیرقانونی تخلف محسوب می‌شود. شرط وقوع تخلف در اینجا وجود شخص یا اشخاص دیگر و همچنین داشتن علم و اطلاع از موضوع و انجام عملیات اجرائی است. همچنین تحریک به برپائی تحصن و اعتصاب و تظاهرات غیرقانونی و اعمال فشارهای گروهی برای تحصیل مقاصد غیرقانونی از مصادیق تخلف محسوب می‌شود.

عضویت در یکی از فرقه‌های ضاله که از نظر اسلام مردود شناخته شده‌اند (از مصادیق تخلفات اداری):

اگر مستخدم دولت در یکی از فرقه‌های ضاله که از نظر اسلام مردود شناخته شده‌اند عضویت داشته باشد متخلف محسوب می‌شود. با توجه به بکار بردن واژه "عضویت" به نظر می‌رسد که طرفداران و فعالیت به نفع یکی از فرقه‌های ضاله از شمول این بند خارج است.

عضویت در سازمان‌هایی که مرامنامه یا اساس‌نامه آن‌ها مبتنی بر نفی ادیان الهی است یا طرفداری و فعالیت به نفع آن‌ها (از مصادیق تخلفات اداری):

این بند نه تنها عضویت در این نوع سازمان‌ها را تخلف دانسته بلکه طرفداری و فعالیت به نفع آن‌ها را نیز تخلف اداری محسوب کرده است. در اینجا صرف فعالیت تخلف است ولو اینکه فعالیت چندان هم مؤثر نباشد.

عضویت در گروه‌های محارب یا طرفداری و فعالیت به نفع آن‌ها (از مصادیق تخلفات اداری):

محاربه عبارت است از اختلال در امنیت عمومی به وسیله اسلحه. طبق تبصره یک ماده ۱۸۳ قانون مجازات اسلامی کسی که به روی مردم سلاح بکشد ولی در اثر ناتوانی موجب هراس فردی نشود محارب نیست.

لغات مورد استفاده در قانون ارتقا سلامت اداری و پروژه‌های بهبود

کمیته سلامت اداری:

کمیته در اصل به معنی سپردن است اما اصطلاحاً کمیته به مجمعی گویند که از طرف یک حکومت یا مقام صلاحیت‌دار یا جمعیتی برای بررسی امری یا آماده کردن طرحی یا اجرای تصمیمی انتخاب شود در حقیقت کمیته از حیث مفهوم مترادف کلمه کمیسیون است با این تفاوت که کمیته می‌تواند قدرت اجرایی نیز داشته باشد بدین معنی که ممکن است به یک کمیته مأموریت داده شود که پس از تبادل نظر و مشورت تصمیمی اتخاذ کند و آن را به مرحله اجرا در آورد. نکته قابل توجه در تفاوت بین کمیسیون و کمیته آن است که به نظر می‌رسد وسعت دایره عمل کمیته بیش از کمیسیون است و تعداد افرادی که در یک کمیسیون شرکت می‌کنند محدودتر و کمتر از تعداد افرادی است که در یک کمیته مسئولیت امری را بر عهده می‌گیرند به‌طور مثال کمیسیون بین‌المللی حقوق بشر وابسته به سازمان ملل متحد در کشورهای مختلف عضو، شعبه‌هایی دارد که کمیته نامیده می‌شود.

کارگروه سلامت اداری:

کارگروه از تعدادی عضو تشکیل می‌شود که دارای تخصص در زمینه سلامت اداری هستند و به‌عنوان بازوی برنامه‌ریز و اجرایی شرکت محسوب می‌شوند که باید علاوه بر برنامه‌های خود زیرگروه‌های تخصصی حوزه خود را سازمان‌دهی و تشکیل داده و برنامه‌های آن‌ها را بررسی و نظارت نماید.

هر کارگروه باید موارد زیر را رعایت نمایند:

نقشه راه سلامت اداری

نقشه راه، روش کشف و توصیف آینده مطلوب و تبیین راه رسیدن به آن به زبانی ساده و قابل فهم برای سازمان است.

بازرس سلامت اداری

عبارت است از فعالیت‌های منظم و هدف‌دار بر اساس مأموریت قانونی سازمان متبوع نسبت به بخشهای مشمول بازرسی

دبیرخانه:

بخشی از اداره که وظیفه وارد یا صادر کردن نامه‌ها را دارد.

در هر سازمانی واحدی به نام دبیرخانه یا دفتر وجود دارد که برقراری ارتباط اداری سازمان متبوع با واحدهای داخلی و سایر سازمان‌ها از طریق تبادل اطلاعات از وظایف آن می‌باشد.

بانک جهانی World Bank

نام دیگر بانک بین‌المللی توسعه و ترمیم (IBRD) است. همراه با چهار شعبه دیگر خود: مؤسسه بین‌المللی توسعه

(International Development Association: IDA)، مؤسسه مالی بین‌المللی (International

Finance Corporation: IFC)، آژانس تضمین سرمایه‌گذاری چند جانبه‌ای ((Multilateral

Investment Guarantee Agency: MIGA و مرکز بین‌المللی برای حل و فصل منازعات سرمایه‌گذاری

(International Centre for the Settlement of Investment Disputes: ICSID)، گروه بانک

جهانی را تشکیل می‌دهند.

سازمان شفافیت بین‌المللی (Transparency International)

یک سازمان غیردولتی است که در سال ۱۹۹۳ تأسیس شد و دفتر اصلی آن در برلین، آلمان قرار دارد. هدف این سازمان که در حدود ۱۰۰ کشور نمایندگی دارد تلاش برای مبارزه با فساد و افزایش آگاهی در مورد آن است. این سازمان به طور سالیانه اقدام به انتشار شاخص ادراک فساد می‌کند. سنجش فساد به استفاده از شاخص‌های نظیر فساد، اختلاس، رشوه‌گیری، خرید و فروش پست‌های دولتی، رشوه‌پذیری دستگاه قضایی، فساد مالی در میان سیاستمداران و مقام‌های دولتی و عدم مقابله کافی یا ناکارایی در پیکار علیه مواد مخدر است.

کنوانسیون

همایش ملی یا بین‌المللی تشکیلات و دواير بازرگانی، باهدف بحث یا ارائه نمایشگاه‌های تجاری. کنوانسیون همچنین به همایش عمومی و رسمی تشکیلات قانون‌گذاری، گروه‌های اجتماعی و اقتصادی نیز اطلاق می‌شود که به منظور فراهم آوردن اطلاعات در یک موقعیت خاص تشکیل می‌شود.

راشی

رشوه دهنده

مرتشی

رشوه گیرنده

مناقصه

مناقصه روشی است که در آن سازمان‌های عمومی، خرید کالا یا خدمت مورد نیاز خود را به رقابت و مسابقه می‌گذارند و با اشخاص حقوقی یا حقیقی که کمترین قیمت یا مناسب‌ترین شرایط را پیشنهاد می‌کنند، معامله می‌نمایند.

مزایده

یکی دیگر از روش‌های پیش‌بینی شده در قانون محاسبات عمومی، روش مزایده است که برای انعقاد پیمان‌های عمومی می‌باشد. مزایده ترتیبی است که در آن اداره، فروش کالاها و خدمات یا هر دو را از طریق درج آگهی در

روزنامه کثیرالانتشار و یا روزنامه رسمی کشور به رقابت عمومی می‌گذارد و قرارداد را با شخصی که بیشترین بهاء را پیشنهاد می‌کند، منعقد می‌سازد.

پیمانکار

پیمانکار کسی است که موظف به انجام به موقع کار مورد پیمان بر طبق دستورات اداره و ناظر است.

بروکراسی

از دو کلمه برو به معنی دفتر کارکنان سازمان‌های دولتی و نیز میز تحریر اطلاق می‌شود. و کراسی که معنای یونانی دارد به مفهوم حکومت و اداره کردن است. برو و کراسی از دیدگاه برخی اندیشمندان به صورت یک نظام فوق‌العاده موفقیت‌آمیز جهت سازمان‌دهی مؤسسات اداری و خدماتی ارائه شده است. برو کراسی در معنای متفاوت دیگری نیز بکار می‌رود از جمله:

الف - گاهی به معنای تشریفات زائد بکار می‌رود یعنی کاغذبازی و مقررات اضافی

ب- گاهی به معنای دستگاه اداری است؛ یعنی همه ابزار و امکانات دولت مرکزی و محلی

ج - و زمانی نیز نوعی خاصی از شکل سازمانی که دارای ویژگی‌های مشخصی چون سلسله‌مراتب اختیار و نظام مقررات است.